

ROZHOVORY A MATERIÁLY /INTERVIEWS AND ARTICLES

S Miroslavem Zikmundem o Václavu Čepelákovi³⁷¹

Naděžda Morávková

Úvodem - Nejlepší učitel inspiruje...

„Průměrný učitel vypráví. Dobrý učitel vysvětluje. Výborný učitel ukazuje. Nejlepší učitel inspiruje.“

Charles Farrar Browne

Být učitelem je jedna z nejzodpovědnějších činností, kterou může člověk vykonávat. Její důsledky a otisky nejsou patrné ihned, nýbrž často až v daleké budoucnosti, nejsou prokazatelné, nejsou měřitelné, ale přitom mohou dosahovat rozměrů přímo nedozírných. Učitel může formovat a směřovat osobnost jedince, může ovlivňovat budoucí život, jeho kvalitu, společenskou hodnotu, výkony, morálku, postoje, ideály. Působí svým výchovným snažením i bezděčně svou osobností, jako vzor či objekt, vůči kterému se žák profiluje. Tyto procesy mohou být více či méně skryté oběma stranám, bývají však dlouhodobé, hluboké, nezřídka s celoživotním výstupem u objektu, tedy žáka, někdy i subjektu - učitele. Každý učitel si přeje, aby jeho působení bylo pozitivní, jeho otisk rozvíjející a užitečný, ne každému se to však vždy podaří. Václav Čepelák patřil k těm šťastným, na něž žáci vzpomínají s úctou a vděčností za to, co jim bylo předáno nejen v oblasti učební látky, ale i v oblasti lidské a v rámci obecné výbavy pro život. Shoduje se na tom valná většina ego pramenů, od archivních materiálů v podobě korespondence a osobních spisů po vzpomínky jeho někdejších studentů a kolegů, jež měla tato studie k dispozici. O Václavu Čepelákovi lze tvrdit, že byl učitelstvím nadán a uměl to skvěle skloubit s kvalitním odborným

---

³⁷¹ Rozhovory s Miroslavem Zikmundem, ve vile Miroslava Zikmunda ve Zlíně vedla v listopadu 2014 Naděžda Morávková.

školením, kterého se mu dostalo při studiu na Karlově univerzitě, i s nadšením a odhodláním pro pedagogickou a vědeckou práci. Svě výrazné didaktické i osvětově výchovné a kulturně společenské stopy zanechal jak v Opavě, která byla, odhlédneme-li od kratičkého působení v Brně, jeho prvním učitelským působištěm, tak i v Plzni, a to jak na střední, tak potom i na vysoké škole. S vděkem na něj vzpomínali jeho studenti gymnaziální i posluchači pedagogické fakulty, kterým se snažil předat něco ze svých dovedností v oblasti kantorského řemesla a něco ze svých bohatých zkušeností.

Rozhovor s Miroslavem Zikmundem

Jedním z jeho nejvýznamnějších studentů na plzeňském gymnáziu byl jistě cestovatel a spisovatel ing. Miroslav Zikmund, který se ke svému gymnaziálnímu učiteli s hrdostí hlásí. Podařilo se nám získat pana ing. Zikmunda pro rozhovor o jeho studentských časech a osobnosti profesora Čepeláka. Je to málo známo, ale dle vlastních Zikmundových slov mu právě „pan profesor“ výrazně nasměroval život. On to byl, kdo slavného cestovatele kdysi inspiroval touhou poznávat svět, vybavil ho základními znalostmi o něm, obecnými studijními návyky, pevnými demokratickými zásadami a hrdostí na svou vlast. To vše pak Miroslav Zikmund bohatě využil při svých cestách a jejich zpracování a s vděkem na Václava Čepeláka vzpomínal. Z jejich někdejšího vztahu učitele a žáka se vyvinulo krásné celoživotní přátelství. Někteří jeho zajímavá zákoutí se bude snažit čtenáři poodhalit tato publikace.

Vážený pane inženýre, velmi děkuji za přijetí. Ráda bych Vám nejprve vysvětlila, proč se zajímám o profesora Čepeláka a proč téma zpracovávám. Václav Čepelák byl zakladatelem katedry historie pedagogické fakulty v Plzni, kde působím. Chtěla bych zpracovat jeho biografii a dějiny katedry v době jeho vedení. Našla jsem kvalitně uspořádanou korespondenci Čepelák - Zikmund v pozůstalosti profesora Čepeláka ve Státním oblastním archivu v Plzni. A zjistila jsem z ní, že jste byl nejen jeho žákem na gymnáziu, ale také později jeho osobním přítelem, a že on patrně byl prvotním inspirátorem Vašich cestovatelských tužeb a plánů. I to, že byl příjemcem velmi zajímavých dopisů, které jste mu z cest posílal. Potvrdil mi to i syn pana profesora, pan doktor Čepelák, s nímž jsem o tom hovořila.

MEMO 2016/2

Ano, ano. Čepelák – syn, pravidelně mi posílá zdravice k Vánocům, a když tu bývá na kongresech, vždycky se setkáváme, moc ho ode mne pozdravujte.

Ráda vyřídím.

Pane inženýre, na úvod si dovolím předložit dopisy, fotografie a pohlednice, které jste profesorovi zaslal. Říkal jste do telefonu, že byste je velmi chtěl vidět a že připravíte dopisy, které poslal Čepelák Vám. Tady jsou tedy materiály, které jste mu zaslal.

Ano. Á, Kampala Uganda, 20. 2. 1948. A tady Johannesburg,

Na reverzu je přípis. A tady žádáte pana profesora o upřímnou kritiku. Co to znamená?

Ano. Žádal jsem ho o kritiku k našim reportážím... Tři stránky - představte si to, že jsem tehdy měl tolik času – napsat třístránkový dopis.

Měl jste s sebou psací stroj?

Ano. Oba, já i Hanzelka, měli jsme stejný. Vláčeli jsme s sebou dva stroje, protože to byl jediný způsob, jak bušit reportáže.

Jsou tu i pohlednice a další fotografie.

Ano. Tohle je z vrcholu Cheopsovy pyramidy. A tohle z Etiopie, tehdy se jí říkalo Habeš. A tady jezero Tanganjika. On to měl takto pěkně uspořádané?

Ano. Všechno v pozůstalosti profesora Čepeláka je pečlivě roztríděné a popsané, dobře se mi v tom orientovalo.

A vidíte. To byla právě ta jeho škola. Ve všem rád. Víte, já jsem se mu jednou přiznal, a říkal jsem to mockrát potom při různých rozhovorech, totiž, že profesor Čepelák mně úžasným způsobem nasměroval život, abych to vyjádřil v kostce.

Právě o tom bych ráda od Vás něco slyšela, pane inženýre. Byl byste prosím tak laskav a zavzpomínal na profesora Čepeláka jako na učitele.

Vzpomenu rád.

Jak jsme k němu přišli? Čepelák učil nejprve v Opavě, ale v třicátém pátém, to si pamatuju přesně, přišel do Plzně. My jsme před tím měli na dějepis profesora Bíbu, Zdeňka Bíbu. Do pololetí. První vysvědčení, na kterém se Čepelák podepsal, bylo

výroční vysvědčení v sextě. My jsme si ho přezdili. Každý kantor má nějakou přezdívkou. Víte, jak jsme mu říkali? Asur. Od Asur Banipal. Tak on byl Asur a slyšel na to, věděl, že mu tak říkáme. Byl to kantor, který byl k žákům úžasně vstřícný, který miloval svůj obor a pedagogickou práci. Byl náročný, u něho dostat jedničku, to už bylo velice zasloužené. Miroslav Zikmund míval z dějepisu pouze dobrou. Tedy za dva. Ted' nevím přesně, v kterém roce se změnilo známkování ze čtyřstupňového na pětistupňové, tuším v třicátém čtvrtém či třicátém pátém.

Čepelák se stal naším třídním a dovedl nás až k maturitě. Měli jsme ho na dějepis a na zeměpis. Když někomu začal tykat, tak to jsme si považovali za velikou čest. Od primy se totiž vykal. Pokud jde o jeho vyučovací metody – on po nás nechtěl žádné papouškování. Vzpomínám si, jak zkoušel. Měl svůj typický tlustý notes, ten otevřel a otázka např. zněla – Tak první polovina 18. století. Povídej, co víš. Co se dělo v Evropě, co se dělo v Asii. Prostě přehled, globál, ne nabířovaná fakta. Říkával, že to si můžeme vyhledat někde v encyklopedii, ale musíte dění rozumět. Dnes tedy na internetu. Udělám malou odbočku. Víte, já jsem z počítačové techniky ještě nematuroval. Minulo mě to. Počítač. Když jsem se to po roce 1989 mohl učit, začal jsem místo toho znovu cestovat a psát a už jsme se s počítačem nespřátelili, možná je to škoda, ale je to tak. Já používám stále ještě knihy. Vidíte tady mou knihovnu, když něco hledám, obrátím se na literaturu. Ke knihám nás vedli naši učitelé. Ale zpátky k Čepelákovi. Je nutné říci, že jak byl náročný ve výuce, tak byl naopak velkorysý k takovým těm našim studentským lumpárničkářům. Disciplína za první republiky byla ovšem fantastická. Trest byl něčím už velmi závažným. To je s dneškem nesrovnatelné. Když někdo udělal nějakou lotrovinu a dostal trojku z mravů, hrozilo, že bude dotyčný vyloučen ze všech gymnázií v republice. To byly naprosto výjimečné tresty. Tehdy výborně fungovala i učitelská výtka, domluva. A to používal Čepelák. Víte, já myslím, že prvorepublikové školství může být v něčem inspirativní i dnes.

On nás sledoval a vedl i po maturitě. Měli jsme jako třída pravidelně abiturientské schůzky a Čepelák na ně pravidelně chodil. Já jsem první zmeškal, v osmačtyřicátém roce, kvůli naší cestě. Posílal jsem omluvenku, myslím z Nairobi nebo z Johannesburgu?

Píšete to, pane inženýre, z Johannesburgu, 2. června 1948, tady v dopise.

MEMO 2016/2

Tak to vidíte. No ano, to už jsme se posouvali ke Kapskému Městu, protože v polovičce června jsme nalodovali už do Ameriky.

Ano, píšete tu v dopise panu profesorovi, že již odjíždíte do Kapského Města. Dostihla Vás tam jeho odpověď? Našla by se ve Vašem archivu?

Ne, bohužel. Neexistuje. Dopis od Asura i s připsanými pozdravy od spolužáků došel do Asuncionu. Jenže tehdy vypukly v Paraguay nepokoje a dopis shořel. Povstalci totiž vypálily poštu a já jsem tedy obdržel už jenom oznámení o poste restante a pozdější informaci od profesora a spolužáků, co mi psali. Psali to rukopisně přímo na třídním srazu, nebyla od toho žádná kopie.

To je škoda. Říkali jste mu Asur i po maturitě?

Ano. Vzpomínám si, že jsem mu posílal pohlednici z Kirkúku [město na severu dnešního Íráku, blízko historického Ninive - pozn. autorky.] a tam jsem přímo napsal do adresy – profesor Čepelák, Asur. On se mi potom na jednom ze srazů svěřil, že to používal ve výuce a že mu to někdo stopil. Moc ho to mrzelo.

To si umím představit. Učil Vás i na zeměpis. Bylo to tehdy inspirativní?

Velmi. On přišel k tabuli, někoho třeba vyvolal a řekl: „Tak mi nakreslete např. Anglii nebo Španělsko nebo Jižní Ameriku.“ Pokud šlo o kontinent, tak požadoval aspoň přibližně obrys, pokud šlo o zemi, tak chtěl třeba dvě města, tři řeky... „A povídejte,“ vyzval potom. Takže nás vedl k tomu, že jsme si nejen museli osvojit znalosti o té které zemi, ale že jsme si ji zafixovali i graficky. My jsme bydleli v Plzni na Nepomucké, dneska Slovanské třídě, dvě stanice tramvaj pod Homolkou, tam se to jmenovalo U Hurta, to bylo řeznictví, končila tam až do roku 1932 tramvaj. Pak ji protáhli až nahoru, na dnešní konečnou. Chodíval jsem tam na Homolku a dál k řece Radbuze jako student často na procházky. A když jsem čekal, že mě druhý den bude Asur zkoušet, tak jsem si při tom opakoval látku. Našel jsem vždycky nějaký klacek a maloval jsem si do písku nebo do hlíny, třeba to Španělsko. A to byla úžasná metoda. My jsme si vtiskli do paměti tvar té země. Nebo celý kontinent. Zadal Jižní Ameriku a řekl: „Vyjmenujte a ukažte mi tam zhruba alespoň sedm států.“ A na to já jsem si pak často vzpomněl, to byla ta metoda, která mi pak pomáhala, když jsme s Jirkou Hanzelkou vandrovali po světě.

Když jsme se s Asurem setkávali na našich abiturientských slezinách v Kontíku – Ještě se říká Kontík hotelu Continental?

Ano říká.

Tak tam jsme mívali schůzky. Řekl mi tam někdy v šedesátých letech, že znalosti, které jsme měli my v osmatřicátém roce, byly větší, než u jeho tehdejších vysokoškoláků.

Masarykovo gymnázium v Plzni byla vůbec dobrá škola. Jedním z profesorů, kterého jsem já ale bohužel neměl, já jsem měl na češtinu profesora Stunu, byl i Vojtěch Šlauf. Byl latinář a češtinář. A studenti, kteří měli pak na maturitním vysvědčení z českého jazyka, kdy examinátorem byl profesor Šlauf, výbornou, byli pak na univerzitě u profesora Hýska³⁷² první dva semestry osvobození od zkoušek. Profesor Šlauf tedy platil jako garant znalostí svých studentů. Položme si otázku, kolik máme dneska takových středoškolských kantorů, jejichž jméno je na vysoké škole takovýto zlatý dukát, že nemusejí dělat první dva semestry zkoušku? Kolik je jich?

Nemnoho. Obávám se, že vzhledem k dnešnímu množství, až inflaci středoškolských ústavů už to snad ani nelze.

No vidíte. Školství za první republiky bylo promyšlené. Byly školy obecné, měšťanské, gymnázia, kde byla latina a řečtina, reálná gymnázia, kde byla jen latina a dva moderní jazyky, pak sedmitřídní reálky a ještě tzv. reformní reálná gymnázia, těch nebylo mnoho. Pak průmyslovky a školy odborné a praktické, tedy učňovské. A třeba přijímání na školu fungovalo následovně. Paní učitelka na obecné škole své žáky znala. Zavolala si v posledním ročníku rodiče, to mi vyprávěla moje maminka tohle, a řekla jim: „Váš syn, dcera mají studijní nadání.“ To byli tak tři čtyři ze třídy. Ostatní šli na měšťanku. Já si nevzpomínám, že bych byl dělal nějakou přijímací zkoušku. Přijali mě na Československé státní reálné gymnázium v Plzni jen na doporučení té paní učitelky. Takovou mělo váhu. Ona své žáky znala dlouhodobě, věděla, co umí na základě jejich dlouhodobých výsledků, ne jen jednorázových při nějaké přijímací zkoušce. Dobrým nástrojem bylo i to, že se propadalo. Dnes prý už to je mnohem méně často používané. Já jsem nedávno přebíral čestný titul na Univerzitě Tomáše

---

³⁷² Miloslav Hýsek (1885 – 1957) - literární historik, profesor dějin české literatury na Univerzitě Karlově v Praze.

Bati ve Zlíně. Bylo tam hodně rektorů a děkanů z celé republiky a já jsem je asi ve své slavnostní přednášce nepotěšil, protože jsem mluvil kriticky o dnešním školství a mluvil jsem kriticky.

Máte pravdu, ve školství je spousta problémů v současné době.

Tak. Já Vám něco řeknu. Vráťím se do našeho gymnázia a Asurovy třídy. Můj spolužák byl Felix le Breux.³⁷³ Seděli jsme spolu v jedné škamně od kvinty, kdy jsme ho převzali, poněvadž v té kvintě k nám propadl. Z matematiky. Říkali jsme mu Felín. Vynikal v mnoha oborech. Téměř ve všech kromě matematiky. A proto si ji musel zopakovat, prostě zůstal rok sedět. A prospělo mu to. Byl to jeden z našich nejlepších herců potom. Těch, co museli dělat reparát, zkazili prázdniny přípravou na něj, těch byla fůra. A bylo to prospěšné. Náročnost byla. Nestačíš, tak budeš opakovat třídu. Asur patřil k těm nejnáročnějším. Proto měl výsledky.

Mohu se ještě zeptat, jestli profesor Čepelák používal učebnice na dějepis a zeměpis?

Nikdy nic nečetl z učebnice. Přednášel spatra. Tam byla obrovská erudice. Ze stupínku, z katedry, poutavě, zajímavě, spatra.

Byl Vaším třídním učitelem. Jaký vztah měl ke třídě? Jaký byl jako třídní?

Výborná otázka. Skvělý. Byl jak náročný, tak velkorysý, jak už jsem naznačil. Uvedu příklad. Já jsem chodil do školy rád. Nikdy jsem se za to nestyděl. Tím, že jsme spolu chodili do třídy osm let, tak jsme byli vlastně rodina. Znali jsme navzájem své rodiče, sourozence. Měl jsem dva výborné kamarády – spolužáky, jeden se jmenoval Vilém Duras a druhý Honza Taraba. Byli jsme vesměs jedničkáři, ti, co měli hvězdičku ve školní zprávě. Ale bývali jsme bujní, dělali jsme alotria. O jednom Vám povím. My jsme často zamkli o velké přestávce a prováděli taková představení. Další z mých spolužáků se jmenoval Karel Buriánek. On se narodil v Americe, v New Yorku. Jeho rodiče emigrovali a pak se vrátili. Angličtina byla jeho rodná řeč, ale doma se mluvilo česky. Jeho jsme pasovali na režiséra.

No ano, zmiňujete se o tom ve vzpomínce v jednom z dopisů panu profesorovi: tady prosím „...za režie Karla Buriánka, hollywoodské hvězdy...“

---

³⁷³ Felix le Breux (1918-1974) – herec, člen Městských divadel pražských.

No vidíte, tak to máme potvrzené i písemně. Tak my jsme třeba jako točili a scéna byla následující - Únos Svatavy Kubschové, to byla taková pěkná holka. Vašek Bešta, s maminkou a babičkou pak zahynul při bombardování Plzně v pětačtyřicátém, tak Vašek byl jako takový svědce, tak ji popadl takhle do náručí a teď ji jako unášel jako jakýsi Zoro Mstitel, Karel Buriánek dělal, že to točí... A v tom najednou – bušení na dveře. My jsme v tom nadšení zapomněli, že už je konec přestávky. Kdo byl nejbliž u dveří, tak otevřel a vkrácel Asur. Takhle si nás jenom prohlídl, všechno tam bylo ještě rozházené, Svatava celá rozcuchaná, jak ji Vašek Bešta honem pustil na zem. Čepelák mohl vytáhnout třídnici a zapsat nás a udělit tresty. Ale on se takhle po nás rozhlídl, pokradmu se jakoby usmál a povídá: „Tak Svatava Kubschová na stupínek, budeme zkoušet.“ Aby se neřeklo. A bylo vyřízeno. Bylo mu vidět na pobavených očích, jakoby si říkal: „Jsou dobrý, jsou dobrý.“ Měl tajnou radost, že jeho třída hraje o přestávce divadlo. Ale z nároků na zkoušení neslevil. Náročný kantor, který byl nad věcí.

Závidím takovou krásnou gymnaziální atmosféru. Pane inženýre, zaujalo mě, že to odnesla Svatava. Co kluci?

Nebojte, hned nato vyvolal Beštu jako únosce, dámě dal jen přednost.

Další příhoda se váže k Silvii Binderové. To byla dcera generálního ředitele Škodovky a to byl tehdy někdo. Pak si vzala spolužáka Karla Soukupa. Mimochodem špatně skončil. Byl kresličem ve Škodovce, a osmačtyřicátém ho obvinili z vyzvědačství pro Američany a dostal asi deset let. Ale to by bylo o něčem jiném. Tak ta Sylva byla takový diblík, ale pozitivní. Sedával v poslední škamně, poněvadž byla poměrně vysoká. A jednou, někdy tak v kvintě, se Sylva z té poslední lavice při vyučování jala plazit dopředu. Lehla si na břicho a plazila se uličkou, odstrkovala nohy nás, co jsme jí překáželi. Doplazila se až do první lavice, tam vystrčila hlavu na Čepeláka a řekla: „Juk!“ A zas lezla pozpátku do své poslední škamny. A Čepelák se zas jen kradmo pousmál. To byly takové krásné recese. Neškodné, nic jsme při tom nezničili.

To je krásné. Takže profesor Čepelák nedával tresty, třídní důtky apod.?

Ne vůbec. On nemusel.

Pane inženýre, vím o Václavu Čepelákovi, že byl nadšeným divadelníkem, dlouholetým ochotníkem, v Hořovicích i v Opavě. Podporoval to i u Vás, svých studentů?

On fandil ohromně takové studentské skupině, z nichž jeden byl právě Felix le Breux a další Miroslav Horníček. Ten byl sice absolventem reálky, ale založili společně s Felinem takové avantgardní sdružení v Plzni, amatérský herecký soubor, který se pak volně přesunul do Prahy. Já sám jsem bohužel v sobě nikdy tyhle sklony neobjevil, takže moje zájmy šly jinými cestami, ale věděl jsem o té skupině, chodili jsme na ně.

Podporoval studentskou literární činnost?

To ano. Velmi. Na gymnáziu vycházel časopis Kruh. Studentský. Redigoval to Koenigsmark.³⁷⁴ Byl asi o tři roky starší než já. Říkali jsme mu Joe. On si na to potrpěl. A k psaní do Kruhu nás Čepelák měl a redakčně dohlížel. Měl jsem tu pár čísel, ale jsou už v archivu Hanzelky a Zikmunda ve Zlíně.

Měli jsme třídní hymnu. Zpíval ji vždycky s námi. Slova Vám teď ale neřeknu.

To je úžasné.

---

³⁷⁴ Josef Koenigsmark (1916-1993) - kabaretiér, dramatik, prozaik, básník a překladatel. Josef Koenigsmark byl synem úředníka. Vystudoval reálné gymnázium v Plzni (1935) a Právnickou fakultu UK v Praze (abs. 1939, JUDr. 1945), poté byl zaměstnán v Ústředním svazu čs. průmyslu v Plzni. V letech 1944–1945 vězněn pro ilegální činnost. Po válce pracoval u původního zaměstnavatele v Karlových Varech (do 1949) a v letech 1950–1951 v Kovoslužbě Plzeň, n. p., jako ředitel a 1951–54 jako montér. Poté působil jako vedoucí umělecké výroby v družstvu plzeňského Díla. V letech 1956–1958 byl dramaturgem Krajského domu osvěty v Plzni, 1960–1963 uměleckým vedoucím plzeňského Divadla Alfa, 1963–1967 šéfdramaturgem a režisérem Armádního uměleckého souboru Víta Nejedlého v Praze a do roku 1970 šéfredaktorem *Západočeského nakladatelství* v Plzni. Odtud musel odejít na počátku normalizace, zůstal ve svobodném povolání a v roce 1976 odešel do důchodu. – Manželka Alena Koenigsmarková (1919–2010) byla malířka, syn Alex Koenigsmark spisovatel, dramatik a scenárista a dcera Helena Koenigsmarková (*1947) je historička umění. Redigoval plzeňské studentské časopisy: Kruh (1934–35), S 35/36 (1935–36), Čas (1936–37). Publikoval v časopisech, které redigoval, a dále v periodikách: Český deník (Plzeň), Ochotnické divadlo, Ahoj, Večerní Plzeň, Pravda (1967–68 zde reportáže Pán do Chrtů dán aneb Amerika z autobusu) a Nová Pravda (obojí Plzeň) aj. Do Čs. rozhlasu přispíval za války (pod pseudonymem Josef Schovanec) a od roku 1960 napsal množství rozhlasových skečů, her a reportáží (v sedmdesátých a osmdesátých letech pod jménem Jana Kříže). V Čs. televizi spolupracoval na zábavném pásmu Lyonský kat (dvě části, 1991). – V samizdatové edici Petlice vyšla 1978 jeho sbírka Sny nesny: verše 1967–1975. – Zpočátku publikoval pod jménem Joe Koenigsmark. Užíval pseudonymů Jan Kornel, Josef Leden, Josef Schovanec, šifer -jk-, §§. Některé časopisecky publikované překlady a jeden knižní podepsala Koenigsmarkova dcera jako Helena Kryštofová. – V některých pramenech bývá mylně zaměňován za svého jmenovce, rokycanského regionálního autora Josefa Königsmarka (1881–1960). *Slovník české literatury po roce 1945*. [online]. Dostupné z: <<http://www.slovníkeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=45>>. [Citováno dne 2016-03-20].

Pane inženýre, v jednom z dopisů píšete profesorovi Čepelákovi, jak jste malovali těsnopisné glosy mezi řádky Ovidiovými. Co to bylo?

To byly švindláky.

Jako taháky?

Ano. Já jsem ovládal těsnopis a dost si na tom zakládám. Používám ho dodnes a záznamy, které jsem dělal před padesáti šedesáti lety, hravě přečtu. Takže do těch textů Ovidia jsem si těsnopisem psal překlad, abych to zvládl, protože Ovidius byl těžký, to nebyla žádná legrace.

Pan profesor to věděl?

Přišel na to, ano. Co tam přesně píšete?

Píše doslova: „Tolik jsem si přál, abych se mohl aspoň na chvíli mezi vás podívat, popovídat si jako o přestávkách, když jsme třeba malovali těsnopisné glosy mezi řádky Ovidia nebo pořádali za režie Karla Buriánka hollywoodské scény z filmů i na ty pomalované sukně Svaty Kubschové a únosce Vaška Beštu jsem si vzpomněl“...

No ano, to jsme Svatavě křídou namalovali na sukni všelijaké klikyháky, aby vypadala africky, domorodě.

To je pěkné. A dál ještě píšete: „Když jsme v Kongu filmovali válečné tance Watuzi na březích jezera Kivu, nenapadlo mne tehdy před lety, kam mne osud zanese a rozhodně bych se nebyl dovedl vžít do role filmaře tak živě jako Karel Buriánek, když v svých amerických reminiscencích tak mistrně používal k aranžování desetiminutovky mezi matikou a filozofií.“

No ano, hodně jsem na Čepeláka a spolužáky myslel.

Píšete, že se oktáva zredukovala oproti počátečním rokům studia, za deset let na 18 až 19 lidí. Čím to bylo? Válka?

Ano válka. Norimberské zákony. My jsme měli ve třídě 6 spolužáků, kteří měli ve školních zprávách napsáno „příslušníci náboženství mojžíšského“. A ti, až na jednoho, všichni skončili v koncentráku. Ten jeden, jmenoval se Draxler, říkali jsme mu Icek, se dostal včas ven. Nejprve do Irska a pak do Spojených států. Všichni ostatní skončili špatně. Mám tu od něj dopisy. My jsme si vůbec vedli hojnou

korespondenci se spolužáky. Mám to tu v archivu. Psali jsme všichni i Asurovi. Musel mít pohlednic a dopisů celé bedny. Například z prázdnin, když jsme bývali takzvaně na „tausch“ , to byl výměnný prázdninový pobyt pro studenty, aby se děti naučily jazyk. I já jsem byl, v kvintě, Dešenících u Nýrska, to už je Šumava. Byl jsem v německé rodině, měli chlapce, starého asi jako já a dívku. Uměli česky, ale já byl ctižádnostivý a žádal jsem je, že budeme mluvit jenom německy, abych se něco naučil. Druhý rok jsem byl v Bruntále – Freudenthalu v Jeseníkách. Také jsem hodně četl německy. To se vyplatilo, z němčiny jsem měl jedničky a za protektorátu jsem našel dobré místo ve firmě, kde jsem potřeboval němčinu. Tak z těchto pobytů, prázdninových výletů, cest jsme Asurovi i sobě navzájem psali.

Pane inženýre, vrátím se s dovolením ještě ke korespondenci mezi Vámi a panem profesorem v době, kdy jste byli na první cestě. Žádal jste ho tam o jeho názor na Vaše reportáže z cest. Dostalo se Vám od něj někdy zpětné vazby?

Můžeme otevřít složku tady z archivu, kde najdeme přesně ty dopisy od Asura. Já jsem mu to kdysi svěřil při jednom rozhovoru – Václav Čepelák jel na naši první cestu „s námi“. Já jsem měl vždycky při psaní reportáží takový permanentní a neodbytný pocit očekávání: Co tomu řekne Asur? Vážně. On na nás byl tak náročný, že ve mně vypěstoval pocit obavy, že mě přistihne při nějaké neznalosti, za kterou bych se styděl, kdybych ho měl před sebou a on mě zkoušel. V tom jako bych se vracel vždy zpátky do těch škamen. Řekl jsem mu to pak po letech, to jsme si ještě vykali: Pane profesore, Vy jste byl měřítkem hloubky našich reportáží. Základem mé vzdělanosti historické a zeměpisné. Ten pocit, že když tady napíšu nějakou blbost a u Vás dostanu za to pětku, mě hnal k takové preciznosti ve faktech. Všechno jsem prověřoval, ověřoval. To byl takový můj permanentní duševní stav, že on cestuje se mnou v té tatře, a když mlátím tu reportáž do stroje, tak se mi takhle dívá přes rameno a říká mi: Tak toto jsi napsal dobře, ale tady bych Ti dal výtku a možná jenom trojku.

To je úžasné. Ono to z materiálů pana profesora také vyčnívá. Byl na Vás hrdý a sledoval Vás podrobně. V jeho archivu je všechno perfektně srovnané.

Pane inženýre, Vy jste se s profesorem Čepelákem osobně stýkali celý život? Tady mu v jednom z dopisů píšete: „Milý pane profesore, po dlouhé době jedu zase na skok do Plzně, a to tuto sobotu, zdržím se přes noc, v neděli 10. 3. se zase vracím.“³⁷⁵

A rok?

Je to rok 1957.

A dál píšete: „Moc rád bych Vás zase po čase viděl a popovídal si s Vámi. Hodí-li se Vám některý z těchto dvou dnů, sobota k večeru nebo neděle dopoledne, prosil bych Vás, abyste zavolal mého bratra...“ uvádíte telefon a místo, kde pracoval – chemické závody ve Cvokařské ulici v Plzni – „a domluvil se s ním, na písemný vzkaz sem do Gottwaldova už by nebyl čas.“

Ano stýkali jsme se pravidelně. Já jsem chodíval k nim, bydlel v ulici Českých bratří, a on si to myslím také velmi považoval, že žák Miroslav Zikmund přišel za ním. Zajímal se živě o všechno kolem mě a kolem cest. Řeknu Vám příhodu. Tam bylo takové kulaté náměstíčko poblíž jeho domu. A my jsme se tam jednou, to už bylo v době příprav na maturitu, celá třída vypravili a začali jsme mu tam zpívat pod okny. Taková ta nevinná recese. On otevřel okno a už nevím, kdo z nás tehdy vykřikl. „Pane profesore, dáte nám nějaké otázky dopředu?“

Jak reagoval?

No smál se. Zavolal: „Nic nebude“ a zavřel okno. Byl vstřícný, takové recese chápal, připadal mi, jak by byl ještě našeho věku. Nejen že vypadal mladý, ale byl mladý.

Ano. Bylo mu 36 let, když přišel na gymnázium do Plzně. Dětilo ho od Vás jen dvacet let.

Byl ale především mladý myslí. Rozuměl studentům. Měl rád studentskou recesi. Měl rád nás.

Ještě jsem měla jeden dotaz, jestli budete chtít odpovědět. Jak jste vnímal pana profesora politicky.

---

³⁷⁵ SOA v Plzni, fond LP Václav Čepelák, karton č. 40, korespondence s Miroslavem Zikmundem.

On byl sociální demokrat. Pak komunista, ale to byl vstoupen do partaje po únoru. Uvnitř byl pořád sociální demokrat.

Pane inženýre, jak profesor Čepelák vnímal situaci, kdy Vy s ing. Hanzelkou jste měli problémy po osmašedesátém roce? Mluvili jste o tom? On ve straně tehdy zůstal, i za normalizace.

Já jsem to chápal tak, že on si byl vědom toho, že systém, který se nastolil v tom čtyřicátém osmém roce, je systém nedobrý. Ale byl s režimem svázán existenčně, tak nedemonstroval jaksi nějaký odpor, pokud se to dalo snést, to je moje domněnka. My jsme se o tom nikdy ne bavili, ani na srazech, protože jsme si byli vědomi, že ta různorodost názorů v rámci naší oktávy na politické věci je tak široká, od krajní levice, až na druhou stranu. Např. Felin le Breux byl komunista. A přesvědčený. To byly pozůstatky té předválečné inteligence, kam patřil např. Adolf Hofmeister, přesvědčený a pokrokový levicový avantgardista. Plzeň, jak víte, byla vždycky sociálně demokratická, už od dob starosty Pika a působení Habrmana v Plzni. Pozdvihli myslím Plzeň výrazně. Můj tatínek volil vždycky sociální demokraty. A my s Jirkou, když jsme v roce 1946 absolvovali a poprvé volili, tak oba dva, jak Jirka, tak já, jsme také volili sociální demokracii. Totéž byl Čepelák. Sociální demokrat. Ale nikdy jsme o tom vyloženě nemluvili. Nechtěli jsme. Míval jsem dojem, že oba víme, že kdyby se musel vyjádřit, buď by mu to nebylo příjemné, nebo by se vyjádřil a mohl se obávat, že z toho bude mít nepříjemnosti. Ne z opatrnickví, ale z opatrnosti. Existenční. To je všechno, co k tomu můžu říct.

Velmi děkuji, nějak tak jsem si to myslela.

Ještě Vám něco ukážu. Ve třicátém roce jsme byli na třídním výletě ve Skryjích. Zbiroh, Skryje, Křivoklát. Tady na fotografii máte Asura. Tady jsme nocovali na Křivoklátě. Tady podpisy celé třídy, i Asura, na pohlednici, tu jsem posílal tatínkovi. Tady Asur krmil svoji žákyňu, vidíte, Asur s pušlitrem. Takhle nás brával ven. Neformálně, ne jako profesor a žáci, ale jako přítel. Ale přitom naši úctu a respekt nikdy neztratil.

Tak tohle byl sedmatřicátý rok. To byl rok, kdy v Moskvě probíhal proces s generály, zejména s Tuchačevským. A my jsme se celou cestu s Asurem o tom bavili. My jsme byli na školním výletě a on nám vyprávěl, jak v Moskvě probíhá čistka, jak tam decimuje Stalin svoji generalitu. Na což pak dopltili v jednačtyřicátém roce. I na to,

jak podepsal ten hanebný souzvuks s Hitlerem, pakt Molotov – Ribbentrop. A Čepelák nám tehdy vysvětloval princip totality. My jsme byli v septimě. A ten profesor Čepelák se tehdy snažil nám, septimánům vysvětlit systém, který tehdy vládl v Sovětském svazu. O to víc si myslím, že musel potom trpět jako sociální demokrat, ne stalinista, když byl vstoupen do partaje a pod její záštitou fungoval jako profesor. Věděl, že Stalin je zločinec. Tak jako jsme to pak věděli my, protože nám to vysvětlil. Já jsem v té době četl Gunthera. Evropa – jaká je.³⁷⁶ To vyšlo u Borového tuším, v třicátém šestém roce. Já jsem to jako už sextán tehdy přečetl a dělal si poznámky. Už jako sextán jsem věděl, zač je toho loket, Stalin, Lenin. Ten stupeň demokracie za první republiky byl takový, že ten profesor Čepelák mohl svobodně s námi, svými studenty o tom mluvit, nehrozilo nebezpečí, že ho za to někdo práskne. Profesor Čepelák nám tento vklad, politický vklad, dal už během studií. A toto je pro mě kritérium jeho budoucích postojů. To, že se pak na našich třídních srazech vyhýbal tomu o těch věcech mluvit, to byl pud sebezáchovy.

Pane inženýre, čím by bylo vhodné uzavřít naše povídání o Václavu Čepelákovi?

Tak například úryvkem z mého slavnostního projevu v Opavě, kde jsem Čepeláka zmínil:

„Patřím ke generaci, která měla štěstí, že při vstupu do středoškolských škamen platil řád osvědčeného a snad se dá říci osvíceného školství první republiky. Kdybych to měl říci poněkud nadneseně, směli jsme čerpat ze studnice zdánlivě mrtvých jazyků, jež tvořily pilíře starověké, středověké i novověké vzdělanosti. Když jsme jako terciáni vysedávali nad latinskými kompozicemi, leckterým z nás se vtírala do hlavičky pochybnost: k čemu jazyk, jímž se v moderním světě nedomluvíš? Teprve když jsme začali „rozum nabírat“, i ti někdejší pochybovači děkovali dobrému osudu: budoucí lékaři, právníci, profesori srovnávací filologie, ale i ti, kdo se pustili do studia soudobých románských jazyků – a třebaže to může znít jako protimluv, i jazyka Williama Shakespeara.

A tady už se snad sluší povědět, že onou studnicí bylo pro mne reálné gymnázium v rodné Plzni a že jako sextán jsem se byl nepřímou záchytil drápkem Opavy. Tehdy

---

³⁷⁶ GUNTHER, John. *Evropa – jaká je*. Přeložil z amerického originálu Jaroslav Kolařík. Praha: František Borový, 1936.

totiž přišel z reálného gymnázia v Opavě Václav Čepelák, jemuž – a teď budu citovat ze XV. roční zprávy reálného gymnázia v Plzni za školní rok 1935/36 – „byl zdejší“, tedy plzeňský, „ústav určen za trvalé úřední pracoviště.“ Učil nás zeměpisu a dějepisu, až do oktávy byl naším třídním a imponoval nám nejen svými znalostmi, svým způsobem výuky bez biflování podrobností, ale globálním chápáním světa i jeho dějin. Otiskl se do nás studentů. A já jsem si při psaní reportáží ze světa nejednou představoval svého pana profesora, jak kriticky hodnotí myšlenky a slova svého někdejšího žáka a sám si klade otázku – odevzdal jsem svým svěřencům maximum svých znalostí? Vybavil jsem je dostatečně do života? Proč to říkám na této půdě? Žijeme v době nesmírné exploze vědeckých poznatků ve všech oborech. Znalosti z fyziky, chemie, přírodních i společenských věd, které získával student z první republiky právě jako student, který zasedl do lavic v sedmdesátých či osmdesátých letech, jsou dnes a denně zastihovány množstvím vědeckých objevů a poznatků, za něž do povědomí širší světové veřejnosti vstupují většinou jen ti nejvěhlasnější: nositelé Nobelových a podobných cen. A tady – domnívám se – platí ono latinské docendo discitur, vyučováním se člověk učí. Týká se to jak pedagoga, tak spisovatele (ať chce či nechce, svým publikovaným dílem je konec konců též didaktik), ale i vědce, politika, manažera, podnikatele. Všichni totiž, chtějí-li být úspěšní a držet krok se světem, kde nejcennější komoditou na trhu práce je lidský mozek, stojí před nezbytností průběžného doplňování a rozšiřování znalostí, být neustále à jour a dokonce v předstihu.“

Krásná slova. Pane inženýre velmi děkuji za rozhovor i veškeré materiály a zejména za Váš vzácný čas.

Závěrem

Václav Čepelák byl neobyčejným pedagogem. Byl pro povolání učitele nadán a zapálen. Používal moderní metody, hledal, experimentoval. Usiloval především o aktivizaci žáka a snažil se ho sokratovsky dovést k osobnímu poznání. Usiloval o to, aby výuka byla spjatá s praxí, aby žák věděl, k čemu bude moci nabyté znalosti a dovednosti využít. To bývá nejlepší motivací. Byl přátelským a vstřícným učitelem, který měl pochopení pro studenta. Vynikal tím v řadách každého pedagogického sboru, jehož byl součástí. Ale zároveň si uměl udržet značnou přirozenou autoritu. Uměl vhodně přimhouřit oko pedagoga u nepodstatných studentských prohřešků tak, aby to student ocenil a výsledek pak byl daleko efektivnější než odosobněný

byrokratický a účinkem se minuvší trest. Nikdy však nepřimhouřil oko ve věci náročnosti učitele. Vyžadoval úsilí a píli a uměl být důsledný. Kombinace důslednosti a přísnosti vůči žákovým výkonům v kombinaci s laskavostí a pochopením pro žáka je základem pedagogického mistrovství. Učitel, který dokáže žáka přesvědčit o své lásce a úctě k němu a o tom, že veškerá přísnost je dána právě těmito dvěma základními věcmi, je učitelem úspěšným a zpravidla šťastným.

Václav Čepelák (1899–1982) was a Czech historian, secondary school and university teacher, archivist and editor of several specialized periodicals, significant national historian and adult education activist. He was a founder of the Department of History of the Faculty of Pedagogy in Pilsen; he was the head of the Department for more than 30 years. He gave it a character of a didactic and regional historical institute, which has been preserved up to now. His highly erudite personality combined the academic history of Pilsen with the Goll's school in Prague, whose fundamental features and methodology were transferred to Pilsen by Čepelák and developed by his collaborators and pupils. He was also a founder of the second post-war historical periodical in the region, he led the archival almanac “History of the Western Bohemian Region”, issued by the Department of History.

Obr. 1. Naděžda Morávková s Miroslavem Zikmundem, listopad 2014